

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
2 Maiu st. v.
14 Maiu st. n.

Ese in fie-care dumineca.
Redacțiunea în
Közép-utca nr. 395.

Nr. 18.

ANUL XVIII.
1882.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$, de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$,
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România 2 galbeni.

Colibă și palat.

— Novelă. —

(Urmare.)

Acésta mare surprindere produse impresiunea cea mai zdrobitoare. Uimirea generală innecă la moment toate vocile, cântecele încetară și veselía de mai nainte se prefăcú iute 'n întristare.

Ei s'au pregătit la nuntă, la bucurie, la veselie. Au venit să ducă mirésa, precum este obiceiul, cu paradă, cu musică și cântări. Au cugetat, că vor întinde o petrecere de care n'a fost de mult, căci fêta cea mai frumoasă se mărită după tinêrul cel mai bogat. Dar ietă ce li s'a întâmplat! Cum li s'au nimicit toate plăcerile, cum li s'au stins toate speranțele!

Nuntașii erau gata, cu dorul veseliei în inimă, cu espresiunea bucuriei pe buze. Dar de odată le-a cădút coróna ospêțului, au perdut mărgeua cea mai scumpă. Nu aveau mirésă!

O nuntă fără mirésă!

Un tablou trist, dar totodată și comie acesta!

Și tocmăi pentru acésta, o parte a nuntașilor se 'ntristă, ier cealaltă începú a suride cam curios. Cei neinteresăți, adeca persónele în cari nu se deșteptă nici o pizmă din cauza acestei legături conjugale, se întristau, vêdênd că petrecerea s'a întors spre réu. Dar cei interesați, în cari s'au incuibat duhul necurat al urei, se bucurau.

Mamele cari aveau fete de mărit și fetele cari priviau cu invidie, cum Florica se mărită după feciorul cel mai bogat, numai decât se 'nseninară. Li se aprinse în minte o schinteie, care le spunea, că nu este încă totul perdut, că ierăș mai pot speră. Cununia acésta nu se va întâmplă, Iuonel nu va luă de soție pe Florica, și atunci el își va alege alta. Fie-care mamă, fie-care fêtă se credea în drept a speră viitorul cel mai bun.

Babele și 'ncepură a vorbi între sine, cârtind mirésa și făcênd o mulțime de observațiuni asupra acestei cununii „silite”. Unele din ele însă destăinuiau și niște picanterii secrete, căci babele șciu toate. Ele și-ceau, că deu mirésa pentru acea a fugit d'acasă, că iubește pe fiul boerului și că iubirea acésta a ajuns la așa grad, încât ea nu se mai pôte mărită după altul.

Și după aceste vorbe, ele începură să suridă suspect.

De ar fi audít mirele aceste elevete, în mânia sa dóră ar fi treznit babele. Însă nu le putú audí, căci el nu mai eră acolo.

După ce dênsul își căută însădar mirésa prin totă

casa, se duse în gradină, o căută și acolo, strigând pretotindene numele ei. Dar nici acolo nu o găsi.

Ca scos din minți, fără să șcie ce face, alergă pe câmp, de acolo la pădure. Dóră unde-va o să-și găsescă comóra perdută.

La marginea pădurei găsi pe mama Floricei. Ea ședea pe ierbă și plângea. Țărind pe Iuonel, i și-se:

— Oh! dragul meu, dragul meu, la ce ne-am ajuns!

— Unde-i Florica? — întrebă mirele cu spaimă și mânie.

— Nu șciu. Am căutat-o în toate părțile: pe câmp, la livadă, în pădure; dar n'am aflat-o nicăiri. Acuma nu mai pot de obosită și am cădút aici, căci din țori de țori tot umblu. Însă Radu și tată-seu o caută și acuma. Dă Dómne ca ei să fie mai norocoși decât mine!

— Când a fugit Florica de-acasă?

— Astă-nópte. În țori de țori când m'am deșteptat, n'am vêdut-o. Temêndu-me de réu, m'am sculat iute și am început s'o caut. N'am găsit-o nicăiri. Atunci am deșteptat pe frate-seu și pe tată-seu, și pornirăm toți în câte părți s'o căutam. Me tem însă, că însădar o cautăm. Ea o fi sărit în apă și riul a dus-o cine șcie unde de atunci!

Și după aceste vorbe bieta femeie începú să plângă ierăș:

— Of! săraca fêta mea! Bucuria mea! Fericirea mea! S'a dus! S'a stins!

Iuonel eră fôrte impresionat. De nu i-ar fi fost rușine, ar fi plâns și el. Însă el eră nu numai trist, dar și mânios. Se 'ntristă de perderea miresei, dar se și necășiea, șciind că de atunci satul întreg ride de pățania lui.

Apoi el mai speră, că nu este încă totul perdut. Mai speră, că va isbuti să găsescă pe Florica. Nimene altul, ci numai dênsul o va puté găsi. Așa i spunea o convingere internă a lui.

El și-se dară femeii:

— Nu plânge, sócră! Ț-oiu aduce eu pe Florica, ori de unde. Trebuie s'o aflu, căci pân'atunci nu m'oiu rentôrce în satul nostru. Așteptă aici!

Și după aceste vorbe Iuonel alergă înainte și peste câteva mominte dispărú în pădure.

Cunoșcea bine pădurea, șciea toate cărările; umblat-a prin desișuri și prin poiene; pretotindene avea suvenirii.

Ca cerbul alungat fugiă el dintr'un loc în altul, căutând și ascultând; se cobori în șesuri, se urcă la deluri, întră prin tufe, se sdăria pe mâni; paserile se spăriau, insectele se ascundeau, pe unde trecea el.

Dar totă truda fu însădar.

Trecuse de mult de miecădi, el intrase adânc în pădure, ajunsese în partea ce se numește codru; eră obosit de mörte, picidorele i tremurau de slăbiciune, sudorile i curgeau pe frunte, nu mai putea merge, trebuî se steie.

Se puse dar la umbră. Mai mult cădî, decât se lăsă de bună voie. İși aruncă peleria și se lungi pe spate.

Un stejar bătrân se nălță lângă el. Crengile sale frunđose oferiau umbră recoroșă. Acęsta recore făcea atăt de bine sufletului seu inferbintat.

El privi în aer. Vedeu acolo paserile cum se drăgostiau, și acęsta vedere i intristă sufletul și mai mult. Pentru tóte ființele s'a venit o fericire pe pământ, numai el eră oprit d'a intră prin pórtă raiului.

Meditând astfel, obosela i inlempi membrele, ochii începură a i se 'nchide și încetul cu încetul un somn ușor il cuprinse. Adormi.

Ce fericit eră! Visă, că este mire, că nuntașii au sosit, că el și miręsa au pornit la biserică, că preotul li-a pus cununile pe cap, că el și miręsa ș-au jurat credință vecinică. Dorința lui cea mai ferbinte s'a implinit. Avea și el nevastă. Florica, cea mai frumoșă femeie din sat, este a lui.

Dar ce păcat, că visul acesta a durat atăt de scurt! S'a deșteptat. I părea, că aude un cântec. Acela l'a deșteptat.

Deștept, vedî cu durere, că totul a fost numai un vis. Că dorința lui nu s'a realizat, că el nu-i însoțat, că Florica nu este a lui. Ah! doră nici nu va fi nici odată!

Dar totuș i-a ramas ceva din vis. Cântecul ce-l auđia în vis, i sună și acuma la ureche.

Eră un cântec lin. Doră plânsul unei paseri din depărtare. Ori frémetul melancolic al frunđelor din codru. Séu susurul ușor al cutărui riu ce soptește melodii dulci florilor pe lângă cari trece.

Dar nu! Eră mai frumos, mai dulce, mai ademenitor decât aceste. Vântul aducea pe aripele sale niște frânturi de cuvinte omenęsci.

Iuonel sări 'n picidore, își încordă auđul și începî s'asculte.

Dar cântul viniă din departe, abiă se auđia vibrarea tonului, căci vântul caprițios în tot momentul își schimbă curentul. Numai când și când se putea înțelege câte un cuvânt.

Feciorul tresări, căci i părî a recunoșce 'n tonul acela vocea Floriceii. Oh! decă nu s'ar înșelă!

Fără se șcie, el porni instinctiv în direcțiunea de unde se auđia cântarea. Și cu cât înaintă mai mult, cu atăta se convingea mai bine, că nu s'a înșelat, că tonul acela eră al Floriceii.

O nespūsă fericire cuprinse pe Iuonel.

Așă dară o va revede! Așă dară o va duce acasă. Așă dară va fi a lui. Căci el nici nu visă de vr'o pedecă.

Da. Eră Florica. Ea cântă acolo 'n codru o doină. Acuma și cuvintele s'auđiau bine. Ietă-le:

Câte flori pe ritul mândru,
O! cum plâng tóte de-a rându!
Câte flori pe cel părîu,
Tóte plâng d'amarul meu;
Dar câte-s pe vâlcea,
Tóte plâng de mila mea!
Cărărușe peste deal,
Făcută-i de-al meu amar;
Cărărușe peste rit,
Făcută-i de-al meu urit...

Iuonel stetî locului și ascultă reținându-și și resufflarea. Fie-care cuvânt, fie-care ton i sună atăt de jalnic. Par că auđia bocetul morții sale. Fie-care vorbă il impingea drept în inimă, ca săgeta cea mai ascuțită.

O simțire fôrte jalnică il cuprinse. Așă i viniă se plângă, așă i viniă se-și cânte și el amărăciunea prin o doină.

Dar buzele-i amuțiră și nu putea se scótă nici un cuvânt. Numai un suspin exprimă durerea lui nemărginită.

Apoi se 'ntări de nou și porni în direcțiunea, de unde auđi cântecul.

Și merse și tot merse, privind în tóte părțile, nu cumva își va zări undeva miręsa? Dar nu o găsiă nicăiri. Nici cântecul nu se mai auđia. Póte că ea s'a dus mai departe. Póte că l'a zărit vinind și s'a ascuns. Póte că a sărit de pe cutare stâncă și ș-a stins vieța!

Bietul mire, care mai nainte se bucură atăt de mult, acum fu cuprins de o spaimă grozavă. Oh! de nu s'ar întemplă așă, precum se temea el, că va urmă!

Și sub greutatea acestor gânduri apăsătore, el păși încet, rezolut pentru ori ce s'ar întemplă.

Merse așă aproape la un pătrar de oră, până când în mintea lui se perendară mi de gânduri, făcându-și tot felul de presupuneri, care de care mai întunecósă.

De odată tresări.

Cântecul de mai nainte începî de nou. Tot atăt de jalnic, atăt de plângător. Dar acuma s'auđia mai de aproape.

Iuonel se opri.

El voi se se convingă, de unde i s'aude cântecul? Ascultă cu atențiune. Cântecul sună de sus. Înaintea lui se nălță o stâncă uriașă. Din vârful aceleia cântă cineva.

El nu se 'ndoia, că aceea eră Florica. I recunoscî vocea. Recunoscî doina, pe care a auđit-o așă de multe ori din gura ei.

Óre pentru ce s'a urcat dęnsa acolo!?

İntr'aceste doina din vârful stâncei sună melodios și plângător ca zefirul de seră prin țintirim. Pętrundeă, îmbetă, innălția și doboriă de odată.

Se puteau auđi bine cuvintele:

Dare-ar Dumneđeu se deie,
Tótă lumea ca se pieie;
De-ar da Dumneđeu o ploie,
Délurile se se moie,
Se vie pęraiele,
Se mână valurile,
Se remănă numai molul,
Cum am ramas eu cu dorul!

Și cum el ascultă așă, de odată simți, că doue lacrimi i se scurseră pe față. Le șterse iute și plecă se vedă pe Florica.

İnsē partea aceea a stâncei eră acoperită de o pădure desă. Nu putea se vedă prin ea. Nici cărare nu se află. De sigur nu pe acolo s'a urcat nici Florica.

Plecă dar se 'ncungiure stânca, sperând a găsi dincolo un teren mai potrivit pentru urcare.

Prin tufe, smidă și spini, își continuă cu multă anevoință calea. Vestmintele i se spintecară, mânilor i se zdăriară și sângele țisni în mai multe locuri din corpul seu. Dar el nu vedea, nu simția nimica. Eră ocupat numai cu gândul de a găsi pe Florica.

Și ietă că dorul lui se și realiză.

İn fine a ajuns la partea opusă a stâncei. Acolo

aceea eră pleșuvă. Nu erau pe ea nici arbori, nici tufe, nici smidă, nimic, nimic. Dar nici nu putea să fie, căci stâncă de acea parte se precipită țepiș în jos, ca un părete format de viscolii secolilor. Nălțimea ei eră cam de 15 metri. În vârful ei se află un țuțui, pe acela ședea Florica cu pērul despletit și cântă.

Când o vĕdū luonel, se 'nspăimântă. Numai o mică mișcare și nenorocita fĕtă putea să cađă 'n prepastie.

Ca nu cumva s'o sparie prin aparința lui, dĕnsul se retrase iute lângă un arbore și de acolo ascultă mai departe cântecul ei.

Și ea tot cântă. Dar cântarea ei făcū asupra lui o impresiune grozavă. O presimțire cumplită se născū în mintea lui. Vĕdĕnd-o legănându-se acolo în pericolul cel mai mare, cu hainele derangiate, cu pērul despletit, cu ochii privind selbatic, el ș-a đis cu frică :

— Dómne sfinte, a nebunit!

Și temĕndu-se, că 'n ori ce moment putea să urmeze pericolul, căci ușor putea să cađă în prepastie, el grăbi de cea lature a stâncei, ca sosind neobservat sus, să pótă scăpă din gura morții ființa atât de scumpă lui.

Florica, jucându-se cu o flóre, nici nu visă, că acela de care ea a fugit, se află atât de aprópe. După o paușă, ea începū un cântec nou :

Uită, maică, uritul,
Cum imi pörtă ānelul,
Da nu-l pörtă să mi-l dea,
Ci mi-l pörtă să me ia.
Da decăt el m'ar luă,
Mai bine m'aș spĕndurá
De trupina cimbrului
În mijlocul tĕrgului,
Să se mire și tĕrgul,
Că ce face uritul.
Uritul unde se pune,
Nu mai face traiuri bune;
Uritul unde se lasă,
Nu mai face traiu în casă.
Decăt cu uritu-'n casă,
Mai bine cu bółă 'n óse;
Că de-i maica sánĕtósă,
Scóte-mi bóla cea din óse:
Dar din urit nu me póte
Numai pustia de mórte,
Că uritul n'are léc,
Făr o pánză pe obraz
Și o scāndurá de brad
Ș-o pĕtră mare la cap! . . .

Tocmai pe când dĕnsa ajunsese la cuvintele din urmă, luonel se urcă în vârful stâncei. Un paș, doi, și el se află tocmai lângă dĕnsa.

Īncet, în vârful degetelor se urcă el, ca nu cumva dĕnsa să-l vĕdă și să se sparie. Planul lui eră ca s'o imbrățișeze pe dindĕrĕpt și astfel să prevină spaima ei și să 'mpedece ori ce urmare periculósă.

Dar Florica tocmai în momentul acela se 'ntórse inderĕt și-l zări. Cum îl vĕdū, tresări. Se scolă repede și đise :

— Mai bine a morții, decăt a ta!

Luonel ajuns lângă ea, voi s'o prindă, dar ea sări iute jos în prepastie și 'n mâna lui nu remase decăt o bucățică din haina ei.

(Finea va urmá.)

Iosif Vulcan.

Rōndunelele.

E sunete plăcute!
Ce dulce glas ceresce!
E graiu de rōdunele
Ce 'n cuib se drăgostesc.

Când capul scot afară
La lume blānd privind,
Când se reped ca gândul
În aer, ciripind.

Pe sus se 'ntorc, s'alungă,
Departe sbor, dispar,
Apoi ca o săgĕtă
La cuib se 'ntórnă iar.

Me uit la ele singur,
Ascult cum ganguresc
Ș'o lacrāmă ferbinte
În ochiul meu simțesc.

Acuș un an de-atuncia,
Tot astfel le-ascultam,
Și le priviam cum sbóră . . .
Dar singur nu eram!

M. Pompiliu.

Dietetica diverselor organe ale corpului nostru.

III.

Dietetica organului de auđ.

Auđul, ca un ce pré necesar pentru comunicația verbală, stă față de viața intelectuală și creșcerea spiritală a omului într'o legătură și relațiune mai strinsă decăt simțul de forme și de colori al vederii.

Posițiunea socială a surđilor e de aceea mai nefericită decăt a orbilor. Puterea tonurilor asupra spiritului, a cuvĕntului ca portător și comunicator de idei, se simte de fie-ce om cult și capabil de cultură. În timpurile trecute, unde statul nu contribuia nimica la creșcerea surdo-muților, — căci mut este surdul din copilărie, — erau aruncați nefericiții aceștia în brațele esistenței celei mai părăsite și triste. Remānĕnd în starea semi-animalității, se considerau ca niște aruncături ale societății omenesci; astăzi însă în secolul luminei acești nefericiți se pot privi în societatea omenescă pentru unele afaceri, ca un soi de membri pré cercețați și căuțați.

Totuș surdo-muții privesc pe ceialți ómeni cu óreș-care neliniște și neîncredere și numai pentru cei de aceeaș sórte manifestéză ei óreș-care simpatie. Acésta provine de acolo, că ei de regulă sūnt niște obiecte de ris și de batjocură; pe când orbul, pe care-l compătimesce tot omul, căruia fie-cine i arĕtă iubire și compătımire și nimeni nu-l batjocuresce, este în o posiție și dispoșiție cu mult mai bună. Altmintre ar și desperá, — đice Hyrtl.

Īmpărțirea organului de auđ în trei părți nu se urmĕză numai în anatomie, ci și în viața practică. Așă destingem organul estern, mediu și intern al auđului.

Organul estern cuprinde în sine urechea, canalul auđului și membrana timpanică. El se íngrigesc de conducerea și concentrarea undelor sunetului.

Organul mediu constă din cavitatea timpanică, trompeta eustachiană, ce pĕtrunde în faringe (gát,) din niște celule mici în osul din dosul urechei și din trei

M u r i l l o .

Açi al libertății nimb,
 Unicul vechiu suvenir,
 Ce cu viscole se luptă
 Suferind ca un martir :
 Sărmana modestă piétră
 Lacrimi vérsă, trist privind,
 La Těrnava ce-o submină
 Și-o lovește spumegând!

O! națiune reprivește
 La momentul glorios,
 Care ți-a redat viața
 Sdrobind jugul rușinos:
 Fă, ca Câmpul Libertății,
 Unde mii au proclamat
 Dreptul teu și libertatea,
 Să nu fie 'n veci uitat!

S. P. Radu.

Despre unele minerale combustibile.

— Studiu geologic-technologic. —

I.

Puține țeri de pe globul pământului sânt inzestrate dela natură cu astfel de bunuri din cari și-ar pute trage venitele lor corespundătoare, fără d'a fi susepuse la ver-o pregătire îngreunată de mai multe greutateți. Căci de și corpurile naturale în și pe pământul nostru sânt foarte lăfite, totuși partea cea mai mare a aceloră nu se pôte așa întrebuința în viața practică, precum sânt ele în starea lor primitivă, ci trebuie preschimbate așa, ca omenirea să se pôtă servi de ele corespundător cererilor sale. Metalele d. e., cari forméză prin diferitele afinătăți chemice foarte variate părți constitutive ale planetei noastre, și cari imbinări chemice se însemnă în genere ca esuri: aceste nu au nici o valoare practică în starea lor primitivă, ci trebuie — prin lucrări mecanice — să se curățe de celelalte masse, cari vin în imbinări cu elementele metalice, trebuie străformate astfel, precum se recere pentru întrebuințarea noastră.

Forțe puține corpuri mineralice cunoșcem până acum, cari își află aplecarea lor fără de mai însemnate pregătiri, la cari nu se recer consideravere lucrări mecanice spre stăformarea lor din starea primitivă, și puținele ținuturi, pe cari le-au înzestrat eterna natură în sinul pământului lor cu astfel de corpuri utile, prin a căror întrebuințare își pot acele mai bine asigură existința proprie, existința statului, progresarea și fericirea poporațiunii: astfel de ținuturi fac întră adevăr o esențială excepțiune în întregul univers.

La astfel de corpuri mineralice, cari sânt așa dicend absolut necesare în moderna economie technico-casnică, numărăm între altele mineralele combustibile seu ardivere, adecă: acele minerale, cari se împreună așa de rapid cu oxigenul aerului, că cu acea ocaziune se eliberéză mai multe călățimi de materia luminei și a căldurei.

De ore ce industria technică a început numai prin întrebuințarea mineralelor ardivere a privi o formă străordinară, care materiale se aplică nu numai în țerrile plane, unde nu există lemne de ars și de încălțit, ci chiar și în acele ținuturi, cari posed însemnate păduri seculare, și deorece prefacerea nopții în ziua prin iluminățiunea artelicioasă încă jocă o rolă destul de importantă în viața socială: de acea ne-am propus cu această ocaziune a vorbi în detail despre natura unor produse naturali, cari au fundat bogătatea întregelor ținuturi și au asigurat viitorul acestora, și cari sânt în

stare — pe lângă câștigul lor rațional — a da la mii de omeni o ocupare stabilă și cuviincioasă!

Aceste produse naturale sânt: antracitul, cărbunii de pētră și de pământ, torfa și petroleul.

Causa aflării și tot deodată cauza întrebuințării diferitelor corpuri mineralice încă în starea lor primitivă, e împregiurarea casualității. Precum d. e. antracitul, cărbunii de pētră și de pământ, apoi torfa seu turba s'au aflat numai din întâmplare de diferiții întreprindători, cari s'au convins despre calitățile lor ardivere, și precum tot aceste materiale s'au căutat din ce în ce tot cu mai mare atențiune, inventându-se astfel de lucrări technico-montanistice, prin cari se continuă căutarea aceloră în sinul pământului adânc: tocmai așa stă lucrul și cu prima aflare a petroleului.

Întrebuințarea materialelor combustibile-mineralice se pôte reduce cu tot dreptul până la anticitatea misterioasă! E însă foarte apröpe de adevăr, că cea mai dintâi amintire literară a cărbunilor mineralici se deduce dela Theophrast (an. 238 a. Chr.), care dă despre densii următoarea descriere: „Dintre petriile frângeröse sânt unele, cari devin ca cărbunii aprinși, îndată ce le punem în foc. De această specie se țin acele, cari se află în minile din ținuturile dela Bena și cari s'au adus acolo prin revărsături de ape; ele prind foc, decât aruncăm cărbuni aprinși pe densele și ard în continuu până atunci, până când nu încetăm a suflă; după aceea se sting, se pot însă de nou aprinde. În modul acesta țin aceste petrii mult; dară mirosul lor e foarte neplăcut. Pe promuntoriul Erineas se află un fel de pētră, care sēmănă cu cea dela Bena. Dacă aprindem o astfel de pētră, apoi respăundește un miros de reșină și relasă o materie ca pământul. Acele petrii, pe cari le numim cărbuni și se câștigă spre întrebuințarea casnică, sânt ca pământul. Ele ard și se aprind ca cărbunii de lemn. Aceste petrii se află în Liguria, unde se sapă și după ambră (succin), și la Elis pe munții, cari conduc pe călător cătră Olimpia. De densele se folosesc fărării. Din această descriere se pôte foarte eclatant vedé, că nu numai cărbunii mineralici, ci totodată și ambră, care se privește în general ca un destilat al productelor organice-plantare, au fost cunoscute încă cu ver-o 2000 de ani mai nainte.

Archeologia, știința despre datinile, întrebuințările antice, a documentat o întrebuințare și cunoșcere a cărbunilor mineralici cu mult mai antică! În desvoltămintul culturei omenești se deosebesc trei periöde, și adecă cea de pētră, de bronz și de fier, după aceea, după cum s'au folosit antecesorii noștri de unelte formate din pētră, seu din bronz, ori din fer. Nu trebuie multe comentare spre a face ca să pricépă fie-care dintre on. cetitori, că omenii din periöda de pētră au fost cei mai primitivi; au fost aceia, despre a căror viață socială nu ne pôte spune istoria genului omeneșc nimic pozitiv; acei omeni au trăit adecă în stadiul barbarismului în sensul cel mai strict. Tocmai din această periödă foarte problematică avem documente nedisputăveree, relative la exploatarea și întrebuințarea cărbunilor mineralici. Adecă în unele ținuturi din Anglia se pôte arată întrebuințarea cărbunilor mineralici din timpurile cele mai primordiale! Acolo s'au aflat în niște scobituri ale păturilor de cărbuni din Mommouthshire, Leicestershire și Derbyshire unelte de pētră creminosă (băröse și icuri de cremene) între astfel de relațiuni, cari ne încuragéză a crede, că cu mijlocirea lor s'au exploatat cărbunii din sinul pământului.

Din aceste aflări se pôte trage fără indoicla acea conclusiune, că în timpul, când s'au folosit omenii de unelte numite, nu a fost cunoscută prelucrarea esurilor de fer seu a ferului brut önsuși. Căci decât ar fi fost cunoscută fabricarea și preformarea ferului, atunci

de sigur nu s'ar fi folosit oamenii pe atunci în minele acele de astfel de unelte primitive și nesigure. Este faptă constatată deci prin aceste descoperiri, că locuitorii din Anglia au exploatat și au priceput să întrebuințeze cărbunii mineralici încă în timpurile cele mai primitive: în astfel de timpuri, cari stau departe înaintea de domnia Romanilor peste Britania.

Însă Romanii au exploatat pe timpul, când au dominat ei aci, cărbunii Angliei; sguri de cărbuni s'au aflat în diferite ruini ale coloniilor Romane din Durham, Northumberland etc. Acea împregiurare, că pe o vatră a unei scăldi Romane din Wroxeter — pe Uriconium — apoi într'un cămin al unei ville romane din Worcester s'au aflat cărbuni mineralici: acesta împregiurare dă o dovadă foarte clară, că Romanii au întrebuințat cărbunii ca material de ars și încălzit în aceea vreme, când au dominat în Anglia de aci.

Exploatarea cărbunilor s'a împedat mai târziu în Anglia parte prin pădurile colosale și seculare, de altă parte însă prin revoluțiunile politice! Și abia cătră finea milenariului prim al epocii noastre au început oamenii a se întorce ierăși spre materialele de ars ascunse de eterna natură în sinul pământului! După unele cronicile engleze se pare că călugării încă au întrebuințat cărbunii așa pentru necesitatea economiei casnice, ca și la prelucrarea metalelor. Adecă între altele se amintește într'o cronică a mănăstirei din Peterborough din an. 852, că ori care vasal al acestei mănăstiri a fost îndătorat să lifereze pe fie-care an, afară de alte diferite lucruri din partea călugărilor cerute, și 60 de cară lemne și 12 cară de cărbuni. Dela acest timp începând s'au întrebuințat cărbunii în cele mai diferite locuri și au primit încet cu încetul tot o însemnătate mai mare, nu numai pe insula britanică, ci și pe continentul european. În Belgia, în Germania, în Franța s'au început exploatarea cărbunilor într'o masă foarte importantă, continuându-se în acesta importantă până cătră secolul al XIV-lea.

Imensa bogăție de lemne de o parte, ieră de altă parte diferitele opinii rele au împedat foarte întrebuințarea cărbunilor mineralici. Acea împregiurare, că decă se aduc cărbunii mineralici la o căldură nesuficientă spre a mijloci o ardere a lor, apoi desvôltă prin acesta mică temperatură un fum gigantic de un miros neplăcut: acesta împregiurare a împedat mult timp în diferitele state europene introducerea cărbunilor în economia tehnică și casnică. Totuși din secolul al XVI-lea încoci vedem aplicarea cărbunilor fosili în multe staturi figurând în diferite ramuri ale industriei, dară însemnătatea și întrebuințarea cărbunilor a devenit epocală numai cu invențiunea machinelor de abore din finea secolului trecut.

Însemnătatea cărbunilor mineralici ca materiale de ars și de încălzit e foarte cunoscută în industria tehnică și casnică; lățirea întrebuințării lor a devenit din ce în ce tot mai grandioasă nu numai pe terenul tehnologic, întrebuințându-se adecă parte la tiparea diferitelor metale, parte la încălzirea mașinelor de abore, ci totd'odată și la încălzirea odăilor, a saloanelor ș. a., suplinindu-se printr'ênșii lemnele și cărbunii de lemn. Astfel de lățiri multiplice le vedem perfecționate încă în seculul al XVII-lea mai nainte în Anglia. Șcim, seu cel puțin ar trebui să șcim, cumcă în Anglia s'au inventat primile machine de abore și că Anglia a fost primul stat, care s'a ocupat mai mult cu producțiunea diferitelor specii de fer. Tote machinile de abore pân'acum cunoscute se basază pe acel principiu primitiv, care l'a vulgarizat un englez; ieră construcțiunile de cuptore de topit, care le au inventat metalurgii englezi, le vedem introduse și acum în tote statele civilisate, și de și într'egra Anglia nu e tocmai așa

de seracă de păduri, totuși încet cu încetul ajungându-se la acea cunoștință reală, că pădurile și-au destinațiunea lor nu numai spre sănătatea și fructiveritatea ținuturilor, ci și spre apărarea, scutirea luncilor, șesurilor cultivate și locuivere în contra evenimentelor naturale cumplit influințătoare și dăunătoare: s'au retras deci dela stêrpirea pădurilor și s'au nisuit a află alte materiale de ars, al căror grad combustibil nu numai coresponde celui al lemnului seu al cărbunelui de lemn, ci îl și întrece foarte frapant. Ce ponderosităte s'a pus în numitul stat pentru susistarea pădurilor și contra întrebuințării lemnului, se vede foarte evident și din acea împregiurare, că la an. 1612 s'a strimtorat tot mai tare devastarea pădurilor prin decretul sancționat de rege și întărit de parlamentul țerii; ieră mai târziu s'a oprit totalminte, așa, încât tehnologii, cari au topit pân'aci esurile de fer și de alte metale numai prin ajutorința cărbunilor de lemn, au fost siliți să căute cuptore astfel construate, prin cari pot să ajungă la rezultatul recerut cu aplicarea altor materiale combustibile, respective a cărbunilor mineralici. Și intru adevăr în secul al XVIII vedem tote topitoriile, făurăriile din Anglia numai cu cărbuni mineralici active, ieră construcțiunile englezilor patentate și în general aprobate s'au început în secul nostru a se lăți și prin alte staturi europene, al căror sin pământesc a primit dela eterna natură acești fosili arđiveri.

După natura mineralelor combustibile putem cu totă siguritatea dice, că aceste sunt produse purcese din remnul vegetal, căci părțile lor constitutive dovedesc foarte evident o asemănare cu părțile constitutive ale plantelor noastre, și infășurarea acestor minerale încă ne incurgăză a crede acesta positivităte, de ôrece tote apar numai în sedimentele acelor epoce geologico-antiistorice, în cari au domnit o vegetațiune voluptosă.

Dintre tote elementele (chemice) pân'acum cunoscute, trei sunt, cari jôcă o rolă mai însemnată în cursul naturei! Doue imbinări ale oxigenului, una mechanică și alta chemică, sunt mai însemnate pentru esistința pământului și pentru locuiveritatea acestuia: simpla mestecătură a oxigenului cu nitrogen ca aer atmosferic și imbinarea chemică a oxigenului cu idrogen ca — apă. Însă natura nu s'a îndestulit numai cu imbinările și amestecurile elementelor numite; căci decă esaminăm chemice factorii absolut necesari pentru viața organică, apoi ne convingem, cumcă afară de corpurile mai sus numite, sunt și altele, cari le dau mai mult seu mai puțin calitățile lor caracteristice. Dintre astfel de corpurile sunt fără îndoielă cele mai principale: carbonul (semnul chemic = C), respective imbinarea acestuia cu oxigen (O) ca acid carbonic (CO₂), și amoniacul (H₃N), adecă o combinațiune chemică de idrogen cu nitrogen (N).

Carbonul, oxigenul și idrogenul sunt esențiale părți constitutive ale organismului vegetal, și s'a dovedit prin cele mai esacte analisări chemice, că consonanța calităților tuturor mineralelor arđivere, stă cu plantele într'o relațiune crescândă, și adecă: toți fosilii combustibili formeză un șir, a cărui basă e carbonul, care se imbină din ce în ce cu 4, 5 și 6 procente (%) idrogen și cu 4, 8 și 12% oxigen. Ieră prin analisarea mai îndepărtată s'a constatat și aceea, că cu cât mai multe gasuri cuprinde un mineral arđiver, și cu cât e mai mare relațiunea oxigenului cătră idrogen, cu atât mai tinăr e materialul de ars.

Tot carbonul, ca element chemic, care e adunat pe pământul nostru în vegetale și în mineralele combustibile, a purces prin desfacerea acidului carbonic, care se abstrage din atmosferă prin funcțiunile de viață ale plantelor, și care decurs rezultă separarea carbo-

nului. La înceta putredire și descompunere a vegetației, care se împlinește la temperatura comună pe lângă prezența apei și la apropierea mărginită a aerului atmosferic: una parte a carbonului formeză cu oxigen acid carbonic (CO₂), ieră altă parte a carbonului se imbină cu idrogen, formând varii soluțiuni carbonice, în fine idrogenul și oxigenul formeză apă. La formarea acestor producturi se abstrage mai iute oxigenul și idrogenul materiei de plante, decât carbonul, și acesta se concentreză — prin înaintarea decompunerii — tot mai bine în materia numită. Prin urmare procesul putredirii plantelor se nisuește în rezultatul său final: a produce din materia vegetală — carbon curat. Cuprinsul carbonului tuturor fosililor arđiveri e cu atât mai mare, cu cât sânt ele mai bėtrâne, adecă cu cât mai bine a înaintat cursul carbonisării. Torfa, cãrbunii de pãmėnt, cãrbunii de petrã aratã numai variile stadiuri ale procesului decompus a plantelor, pãnã când antracitul formezã rezultatul final al cursului decompusețiunii.

Din cele de pãn'acum đise se pôte vedea cel puțin însemnãtatea și constituțiunea mineralelor caracterisate! Înse ca se putem pricepe mai bine formarea, înfãtoșarea, etatea și alte calități ale corpurilor combustibile de sub cestiuene, sântem necesitați a aduce înainte unele cunoșcințe generale de știința geologiei, din știința, care se ocupã cu formarea, dezvoltarea planetei nãstre!

Centrul pãmėntului nostru se aflã într'o stare fluid incandescentã. Prima pãturã a cõgei pãmėntului, care încungiurã acest os sėu centru infocat, constã din cele mai solide petrii (granit, syenit, basalt, quarcit ș. a.) Pentru cã cuprinde în sine multe petrii silicate, se și numește „mantauã de silicat“ (germ. Silicat-Mantel); ierã petrile, cari formezã acestã mantauã, se însemnã ca „petrii primitive“ sėu „plutonice“. Peste acestã mantauã silicatã urmã formarea unui alt complex, care se strãmută parte prin recire, parte prin marea apėsare a straturilor urmãtoare — în starea cristalinã, și e caracteristicã prin o structurã pãturoșã. Formãrile acestui complex nou le numim „sedimente“; ele au purces sėu prin cristalisare din ver-o soluțiune apãtoșã, sėu prin aședãtura mecanicã din apã.

Cu dezvoltarea pãmėntului a naintat neincetat și dezvoltarea vieții organice! Formele vegetale și animale se înfãtoșezã pururea în aședãmėnturile mai noi cu mult mai numėroșe și variate; pe lângã aceea vieța organicã aratã tot mai mare perfecțiune și apropiere la cea de presinte. Acea împregiurare, cã pãmėntul erã locuit în epocile antice cu de tot altfel de organisme, de cum e acum, mai departe: cã în unele pãturi sėu se înfãtoșezã pururea numėroșe genuri, sėu aceste dispar pentru totdeuna: acestã împregiurare a dat posibilitatea a împãrți pãmėnturile sedimente în mai multe epoci. Totã epoca geologicã e caracterisatã prin prima înfãtoșare a formelor organice mai innalte, prin presentarea altor forme, a cãror reprezentanți s'au înfãtoșat încă în periodul antic-geologic, însė numai aci primirã gradul superior al lãțirii lor; totã epoca geologicã e în fine caracterisatã prin stėrpirea finalã a unor forme, cari au fost pentru epocile de mai nainte caracteristice. Totalitatea pãturilor, cari s'a aședat în una epocã ca atare, se numește formațiune. Formațiunile sânt deci reprezentanții epocelor geologice, în ale cãror pãturi sânt îngropate rėmãșițele organismilor, cari au trãit în acele epoci.

Lângã luarea aminte a rėmãșițelor organice îngropate în pãturile pãmėntului se iea în istoria dezvoltării pãmėntului patru epoci principale; aceste epoci cuprind într'ensele diferite pãrți, cari s'au luat de după asemnarea caracterului florei și a faunei îngropate cu

caracterul acestora de presinte, cari pãrți se însemnã ca „formațiuni“, primind fie-care încă o vorbã, care se întrebunțezã spre determinarea mai de aproape.

Epocile și formațiunile respective sânt — de sus în jos luate — urmãtoarele:

a) Epoca kaenozoicã, cu formațiunile: 1) form. aluvialã (pãmėnt suprafluviãl); 2) form. diluvialã (pãmėnt notat) și 3) form. terciarã (formațiunea cãrbunilor de pãmėnt.

l) Epoca mesozoicã: 4) form. cretei; 5) form. juriei și 6) form. triasã.

c) Epoca palaeozoicã: 7) form. pernitã sėu dyasã; 8) form. carboniferã sėu a cãrbunilor de petrã; 9) form. devonã și 10) form. silurã. În fine:

d) Epoca azoicã sėu archeoliticã: 11) formaț. de ardesiã lutosã și 12) form. de gneis.

În timpul acela, în care s'a recit pãmėntul așã, cã unele pãrți mai innalte ale acestuia s'au smãcinat în aerul umed și în care erã suprafața mai corespunđitoare pentru formarea plantelor: numai atunci a putut prinde planta rãdėcini în pãmėnt și curėnd-curėnd se desvoltã o stare voluptosã a florei. Aci erau favoritoare tãte împregiurãrile vieții plantare! Cãldura și umedela sânt — pe lângã lumina, cãldura sòrelui — condițiunile principale pentru prosperitatea plantelor. Pãmėntul erã atunci încă ca un pãtul de gunoi și aerul umed, bogat în acid carbonic, a ajutat la aceea, cã cele mai simple plante s'au desvoltat în timpul acela fòrte gigantic. Acestã faptã nu numai o presupunem, ci ęnsuși productele vegetale îngropate în adãncimile importante ne dau cele mai clare documente!

Partea cea mai mare a pãmėntului nostru a fost încă în timpul formațiunii silurice cu apã acoperitã, și decã considerãm modificațiunea, care se aratã și în timpul nostru în lacurile cu apã stãtãtoare, unde după puțini ani se copere fundul lacului cu o pãturã de mai mulți decimetrii de gròsã, cu așã numitul nomol, care însė e mai de tot de o naturã vegetabilã și unde se aflã numai astfel de minerale, cari le cuprinde apa în sine ca desfãcute și cari dau plantelor crescėnde nutremėnt; în fine: decã considerãm, cã în timpul formațiunii urmãtoare — formațiunii devone — cuprinde pãmėntul uscat un teritor cu mult mai mare: atunci nu va fi nici o indoiełã, cã și organizațiunea vegetalã a trebuit sė suferă o schimbare esențialã. Ca în timpul presinte, așã și în timpul acest geologic, au urmat peste algi în lacuri — plante cryptogamice (equisetaceae) și peste lihane — mușchi.

Formațiunea urmãtoare — formațiunea devonã — e aceea, care începe a devinì din punctul de vedere palaeontologic* mai interesantã. În acestã formațiune și-au început vegetațiunile terestre dezvoltarea lor într' un grad mai innalt, și de și înmulțirea lor nu s'a întemplat încă prin sēmėntã, totuși petrefactele aflate dovedesc cã dezvoltarea lor a fost — în privința mărimei — cu mult mai grandioșã, decât cum e aceea în timpul nostru.

Plantele cryptogamice și-au continuat dezvoltarea lor tot mai departe; ierã în formațiunea pe cea devonã aședatã, în formațiunea cãrbunilor de petrã, se pare cã și au ajuns gradul superior al activității lor. Schimbãrile suprafeței pãmėntului din formațiunea carboniferã sânt fòrte strãordinaire! Diferitele pãrți ale continentelor bėtrâne (Asia, Europa, Africa) sėu noi (America, Australia), ale nordului, ca ale sudului, s'au innãlțat în acestã periodã (temporalã) peste nivelul mării,

* Paleontologia e știința petrefactelor, adecã știința, care se ocupã cu organismii antiistorici-petrificãți; ea ne aratã starea florei și a faunei de odinòrã, începėnd din acel timp, unde a purces mai nainte — vieța organicã.

resultându-se prin această ridicare un teritor, pe care a crescut și prosperat o vegetațiune continentală într-o astfel de voluptate, de care nu s'a arătat în istoria pământului nostru nici mai înainte, dar nici după această formațiune. Flora petrificată a acestei formațiuni arată foarte categoric un tip tropic-băltos!

În formațiunea carboniferă apar grandioase pături de cărbuni de pătră, cari sunt producturile plantelor cryptogamice, și de aci în sus se înfățișează mai în toate formațiunile următoare până la cea terțiară, unde e marginea cărbunilor mineralici, prezentându-se în formațiunea diluvială și producându-se în formațiunea aluvială așa numita torfa seu turba; ieră petroleul apare în toate formațiunile epocii kaenozoice.

Înainte de a trece la descrierea detaliată a acestor producturi naturali, e absolut necesar a ști, că: din punct de vedere geologic și technologic se însemnă acei cărbuni, cari se înfățișează dela formațiunea carboniferă până la cea a cretei — cari sunt deci mai bătrâni — ca cărbunii de pătră (germ. Steinkohlen), până când aceia, cari au purces în formațiunea terțiară și cari sunt prin urmare mai tineri, i numim cărbuni brunii seu — de pământ (germ. Braunkohlen).

Vom începe deci cu acele producturi, cari sunt din punctul de vedere al purcederii lor mai bătrâne!

G. Pocrean.

Fantasiile omenești.

Fantasiile omenești se desfășură în sute de feluri, a dîs Montaigne, și cine ar voi să descrie toate fantasiile imaginațiunii, ar face o carte grosă.

Esop se jucă cu nucile; lui Scipion Africanul i plăcea a adună scoici și a se jucă cu ele pe țărmul mării cu amicul seu Loelius (un fel de joc care constă în a stringe în fugă diferite obiecte); fiul lui Cicerone își punea gloria în a triumfă în luptele de bătură: el bea câte șese litri dintr'o singură înghițitură; împăratul August avea atăta plăcere a vedé o prepeliță de luptă care bătea pe toate celelalte, în cât a pus să se restignescă un sclav care fripsese și mâncase prepelița sa favorită.

Domitian se închidea singur ore întregi spre a prinde mușce; un avocat, anume Regulus, supt Domitian, își vâpsia un cerc împregiurul ochiului drept al celui stâng și își însemnă cu un petec de plastor alb una din părțile frunții, după cum trebuia să pledeze pentru pîrit seu pentru pîritor.

Împăratul Alesandru Sever n'avea altă petrecere mai delicioasă de cât a pune căței cu purceii să se jöce împreună. Carol IX escelă și se delectă la potcovirea unui cal. Celebrul filolog și umanist Iosif Scaliger se costumă cu o armătură grea și jucă închis în cabinetul seu. Scaliger, născut la Agen în 1540, a murit la Loyde în 1609.

Ludovic XII avea mania de a face pastel și făcea și refăcea necontentit portretul marelui seu ecuier M. de Cing-Mars. Același suveran escelă în a împănă cu slănină muschi de vițel pe care i frigea și-i devoră la dejunul seu.

Cardinalul de Richelieu făcea servitorilor sei toate rătățiile posibile; le aruncă proiectilele cu un instrument, i înțepă, le da bobărnace. Bătranul Caton își întrebuintă timpul liber variând formulele spre a face o bună supă de vîrză.

Un duce d'Alba, supt Filip IV, avu încăpăținarea de a remăné culcat și muri după ce trăise trei ani în pat. Ludovic XV cultivă lăptucile, torcea și brodă. Dlui de Maurepas i plăcea a desemnă mici gravuri, și dl co-

mite de Henrion, ministru de marină supt Ludovic XVI, mănuiă acul ca o cusătoră, el lucruse cu dna Genlis care confecționă rochiile sale.

Părintele André, celebru benedictin, și învățatul TanneGuy-Lofèvre, tatăl dnei Dacier, cântau adesea cu violina. Henrior dela Academia de Inscriptiuni și Medalii în secolul al șapte-spre-ducelea își bătea capul comparând statura ómenilor cu începere dela creațiune, el susținea că Adam avea o statură de 123 picidore (41 metri), ier Eva 118 picidore, (39 metri); Noe avea cu 20 de picidore mai puțin de cât Adam.

În secolul al șese-spre-ducelea Samuel Bochart, celebru teolog și naturalist, ținea disertatiuni în privința pîrului lui Absolon, care, după densul, trebuia să cântărescă 200 sicli (peste 1 chilogram). Părintele jesuit Teophil Reynaud resfoia testurile din preceptele Bisericei spre a decide decă în timp de post și de abstenență eră permis a luă un lavment de zamă de carne. Elisabeta Engliterei își punea gloria în a posede 3000 haine diferite; împărătesa Elisabeta a Rusiei a lăsat o garderobă de 8700 haine complete; faimosul comite de Brühl, unul din primii miniștrii ai monarhiei saxonice din secolul din urmă, făcea cu fală paradă de garderoba sa care conținea 300 vestminte, corespunderă la 300 peruce, 300 bastóne și 300 tabachere.

R.

C u g e t à r i .

Lumina este limbagiul lui Ddeu pe care sensurile noastre cele mai perfecte nu fac de cât a o silabisî în o mie de forme și de colori. (Berkeley.)

Cuvântul singur este care deșteptă rațiunea adormită, seu mai bine capacitatea pură a rațiunii, care, lăsată de sine, ar fi rămas aruncată în un somn etern. (Philosoph. de l'histoire de l'humanité par Herder.)

În cursul vieții bestia (corpul, satisfacțiunile sensuale) domină pe om și cea mai mare parte dintre densii se lasă a se guvernă de ea. Ea caută neîncetat a-l curbă, a-l josori, în timp ce spiritul și inima fac toate silințele spre a-l rădică și a-l face să se mișce în o sferă mai liberă. Și, fiind că pentru o creatură sensuală prezentul se pare mai frumos, mai viu de cât viitorul, fiind că visibilul lucrază mai puternic asupra ei de cât invisibilul, este ușor de prevădit în ce parte va inclină bilanța. (Idem.)

Omul care are multă experiență, a învățat mult; acel care trăiește în neacțiune și apatie nu știe ce este în el și cu atât mai puțin își dă compt, cu acea satisfacțiune ce pörtă în sine ênsăși recompensa sa, despre întinderea puterilor sale. Vięta dar este o luptă și e foarte dificil a obținé coróna pură și imortală a umanității. Scopul este aședat în vârful carierei, și cel care combate pentru virtute, va luă în mörte laura sa. (Idem.)

Amorul este cel mai puternic dintre dei, el inobilăză rasele și rădică pe cele ce cad; este făclia divinității prin schinteile căreia lumina vieții umane se arătă rënd pe rënd mai mult seu mai puțin strălucitoare. (Idem.)

Nimic nu ne face să cunoșcem mai clar caracterul propriu al unui om seu a unei națiuni de cât maniera lor de a trăi cu femeile. (Idem.)

Nu numai slăbiciunea a supus pe femei dominațiunii bărbatului, ci mai cu sémă sensibilitatea sa, și mai pe sus de toate, escesiva mobilitate a spiritului seu. (Idem.)

În istorie putem admite ca principiu general, că nu sînt popóre oprimate de cât acele cari voiesc a suferi opresiunea și cari merită astfel sclavagiul. (Idem.)

M u r i l l o.

Tochmai două sute de ani au trecut, de când a murit renumitul pictor spaniol Murillo. Două sute de ani decând o întâmplare tristă a făcut să 'mbrace do- liu orașul vesel Sevilla. Fiul orașului, marele pictor Murillo, lucrând la un tablou gigantic, păși înderēt pe redicatura pe care stetea, cădū la pământ, și în urmarea acestei căderi, după o bōlă scurtă, muri la 3 aprilie 1682.

Esteban Murillo Bartolomé în copilăria sa a învățat din o rudă a sa a desēmna și a zugrăvi. La început primi numai niște comande modeste, cari însă îl mulțâmiau. Și mult timp ar fi remas în această pozițiune modestă, de cumva un eveniment neașteptat nu i-ar fi sguduit liniștea.

Un conșcolar al seu, Pedro de Moya, a plecat din atelierul comun al măestrului lor în lumea mare; în Flandria a vĕdūt operile măestrilor de acolo; la Londra a făcut cunoșcință cu celebrul Van Dyck, a cărui artă a avut mare impresiune asupra lui.

Acest conșcolar la 1632 s'a rentors la Sevilla, cu niște lucrări făcute de dĕnsul, cari produsēră efect și deșteptară în tinerul Murillo o lume de idei nōue. Dĕnsul vĕdĕnd ceea ce e mai frumos, fireșce că a nisuit sĕ pășescă pe urma aceea. Pedro de Moya însă a petrecut mult mai puțin în Sevilla, decât ca Murillo sĕ fi putut învăța la el. Deci fu silit a merge și el la isvorul frumosului.

În Londra la Van Dyck, în Flandria, în Italia, preotindene unde se putea învăța. Acest unic gând cuprinse tot internul artistului.

Dar de unde sĕ-și ia bani, spre a putĕ realisă această dorință? Spre norocirea lui, tochmai atunci eră mare necesitate de icōne sfinte, pe cari propaganda le trāmitea în India. El lucră ziua și noptea, până când în urmă își adună atâția bani, încât putū sĕ mĕrgă la Madrid spre a se perfecționă.

Acolo găsi un Mecenate marimos, carele îl sprigini. Dĕnsul vĕdū și studiă operile lui Tizian, Rubens, Van Dyck, Ribera. Decopiă câteva din ele, și când se rentōrse în orașul seu natal, ș-a însușit deja așa tehnică a coloritului și a manierei, încât nu peste mult ajunse renumit.

Dintre tablourile, cu cari mai ântăiu a încântat pe compatrioții sei, cel mai renumit este: „Visiunea St. Antoniu de Padua“. Acest tablou este aninat și astăzi pe un altar lateral al catedralei de Sevilla. Maria deșcindĕnd din nori, culcă pe micul Isus în brațele tinerului călugăr. Preotul îl primeșce uimit și farmecat și-l sărută. Niște ângerăși drăgălași, de cari numai Murillo șciit sĕ creeze, saltă în aer. Evlavia sfântă care se revĕrsă pe fața tinerului călugăr, afabilitatea copilărescă, cu care micul Isus netezeșce fața preotului care-l sărută, curiositatea și veselia naivă a ângerășilor, admirabilul amestec al colorilor strălucite de aur și argint, cari revĕrsă lumina lor peste tot tabloul, cu drept cuvĕnt făcură renumit acest cap-de-operă.

Nu numai în icōna acesta, dar și în celelalte compuse de Murillo, între cari cele din Louvre sūnt mai cunoscute, ângerășii din aer jocă un rol mare.

Însĕ, de și el a avut un mare succes cu tablourile sale religioșe, totuș natura lui plină de putere n'a putut remănĕ la acest gen. Astfel a creat acele opere minunate și pline de vieță, în cari au înfățișat pe co-

pūi din stradele Sevillei în zdrențele pitoreșci ale apartinței lor.

Astfel el a devenit un aderint al naturalismului și ca atare iĕrăș a creat o icōnă, în care sfântul Francisc de Paula eșind din biserică vindecă un bolnav. Acesta icōnă, ca și tablourile sale de copii, se păstrează în galeria din Munchen.

În creațiunile sale vedem represintat cu arta cea mai admirabilă realismul, care de atunci și pân'acuma stă în luptă cu idealismul. Dar în timpul din urmă realismul în tōte artișle au făcut progrese mari. Se pare că acestuia e viitorul.

I. H.

E e h o.

Un preot american a cununat o păreche fōrte urită.

La prânș el se scolă și începū toastul seu astfel: „Este obicei, ca preotul sĕ sărute mirĕsa; dar de asta-dată nu voi face acĕsta“.

La aceste vorbe se scolă mirele și response: „Este obicei, ca mirele sĕ plătĕscă preotului đece dolari, dar de asta-dată nu voi face acĕsta“.

*

Un tiner care se lăudă, că are voce frumosă, se duse la un profesor sĕ-și dĕa părerea.

După ce tinerul cântă o arie, profesorul i đise:

— Dĕcă în registrul înnalt ai avĕ ceea ce îți lipĕșce din cel de jos, ai avĕ o frumosică voce mijlocie.

*

Într'un concert la sate.

Plugarul cătră fiul seu, pe când se cântă un duet:

— Vĕđi Ioane, fiind că sūnt đece ore, încep sĕ cânte câte doi de odată, numai ca sĕ sfĕrșĕscă mai iute.

*

La un concert două diletante cântau un duet.

Unul din public đise vecinului seu:

— Nu observi, că blondina cântă fals?

— Nu me simt competent a pronunciă sentință, căci aceea e soro-mea.

— Pardon! Nici nu pe aceea am înțeles eu, ci pe cealaltă.

— Așă dară ai dreptate. I-am spus și eu de multe ori. Dĕnsa e — nevĕsta mea.

Literatura si arte.

Regule de Bon-ton. Sĕu Regule despre portarea în societate. La o lucrare astfel intitulată publică invitare de prenumerațiune dl Corneliu Pop Pĕcurariu în Blaș. Prețul de prenumerațiune e 20 cr.

Cartea de rugăciuni „Lumina credinței“, de Vas. Vancu, protopop repausat, se află de vĕndare: un exemplar legat 40 cruceri, nelegat 30 cruceri. Dela 10 exemplare comandate de odată, unul se dă rabat. Doritorii au a se adresă la *Georgiu Marchisiu* archidiacon gr. c. în Nagy-Károly.

Curs complet de caligrafie seria 3-a. Sub acest titlu a apărut la Bucureșci o broșură, cuprindĕnd: Noțiuni de istoria scrierii și a caligrafiei; principiile scrierii; scrierea cursivă englesă; scrierea espeditivă; alfabetul american, italian, germăn, grec, slavon, alfabetul roman (lapidar) precum și diverse alfabete de liter ornate.

Desvoltarea Primatului papal și influința lui asupra creștinătății. Cercetări istorice. Este opul cel mai nou și interesant al dlui Simeon Popescu, profesor

de teologie în Sibiiu. Tema tratată pe 10 cole octav mare de autor este un studiu profund rădămat pe s. Scriptură, pe scrierile ss. PP, pe documente și opuri istorice de renume. Din aceste puține momente atinse credem că și publicul cetitor va fi de acord cu noi când dicem, că o recomandatiune specială e de prisos. Prețul 1 fl. 25 cr. (Tel. Rom.)

✓ **Un nou jurnal beletristic-literar.** A apărut cu cuprins interesant nr. 1 din „Noua Bibliotecă Română”, redactată de dl Theochar Alexi în Brașov. I dorim prosperare!

✓ **Diaristic.** „*La Roumanie Illustré*”, se numește un diar ilustrat, care a apărut în limba franceză la București și va ieși în fie-care duminică.

✓ **Musicalie nouă.** La Táborzky și Parsch în Budapesta a apărut cântecele din piesa „Millimari” de Almásy Tihamer, puse pentru pian de Aczel Kálmán. Prețul 1 fl.

C e e n o u ?

✓ **Știri personale.** *Regele și regina României* petrec de vr'o dece zile la Sinaia, unde vor mai sta vr'o două zile. — *Dl Tit Maiorescu* ține la București trei conferințe în sala Ateneului; subiectele conferințelor sînt: Darwinismul în progresul intelectual; Temperamentele și Originea limbei. — *Dl S. Fl. Marian* a obținut dela regele României medalia Bene-Merenti cl. I. — *Pr. Ssa Ioan Metian*, episcopul Aradului, petrece la Zernești în Transilvania, unde va sta vr'o două săptămâni. — *Dl George Cratiunescu*, protopop al Hasiașului, diecesa Arad, a înființat în protopopiatul seu în 8 comune coruri de cântări compuse numai din plugari. — *Dl dr. G. Vuia*, medic în Arad și colaborator al nostru, se va afla din 15 l. c. la băile din Mehadia, făcând practică medicală până la finea lui septembrie. — *Dl Gr. Tocilescu*, directorul museului național din București, se ocupă cu restaurarea monumentului dela Calugăreni împreună cu dl prefect de Vlașca.

✓ **Hymen.** *Dsióra Corina Urechia*, fiica dlui ministru al instrucțiunii publice în România, se mărită cu dl dr. Raz, profesor la facultatea de medicină din Iași. Cununia se va celebra în Iași la 2/14 maiu. — *Dl Ioan Miatovicu* teolog absolut din diecesa Aradului s'a cununat cu dșora Agapia Adamovicu în Săn-Nicolaul-mic.

✓ **Diua onomastică a reginei României** s'a serbat la Sinaia cu mare pompă. La orele 9 și jumătate demineța s'a celebrat în mănăstire un Te-Deum, la care au asistat Maj. Lor. Apoi au primit felicitările persónelor presinte. În urmă regele a ordonat a se servi un prânț pentru întreaga garnisonă din Sinaia. La dejunul Maj. Lor au luat parte câteva persóne de frunte. Regina a primit depeși de felicitare din toate unghiurile țării. Primariul Iașului, dl D. Gusti, i-a adresat următorea telegramă: „Maiestății Sale Reginei Elisabeta, Sinaia:

Supt muntele cu dor cresc flori de primăveră,
Ce umplu de profumuri căminile din țără,
Ș'ai *Silvei Carmenii*, care, în brădet fremetelază,
Fac inimile noastre cu dragul de vibréază,
O! ele Vă salută în di de sərbătóre,
Regină a virtuții și a carității flóre!”

Regina a răspuns: „Dlui Gusti, primarul de Iași. Să trăiescă draga noastră limbă și poeziile ei! Elisabeta”. Răniții din bătaia dela Rahova, cari au făcut parte din regimentul din Mușcel, asemenea au adresat reginei o depeșă. Regina li-a răspuns prin următorea depeșă: „Inima Mea a tresărit aducându-Mi aminte de timpul cel mai greu și cel mai frumos, prin care am trecut cu iubita Mea țără. Bunele dvóstre cuvinte, resunet al

simțimentelor vitejilor noștri, este o nouă dovadă că legăturile între Mine și poporul Meu, sînt întărite prin nestersa amintire a acelor pe cari, ca pe niște copii iubiti, am putut s'e-i țin în brațele Mele. Elisabeta”.

✓ **Academia Română** a ținut în anul acesta mai multe ședințe interesante. Dar procesele verbale se espedéză foarte târziu la redacțiuni. Astfel numai acuma primiram procesele verbale începând cu ședința din 5 febr. st. n. Adeca tocmai la trei luni. În aceste ședințe s'a desbătut interesanta cestiune, decă Ștefan cel mare a avut barbă séu ba? Pân'acuma s'a cređut, că a avut; însă portretul descoperit în mănăstirea Homor din Bucovina îl infățișeză fără barbă. Majoritatea membrilor a și inclinat în favorul acestui portret; însă dl Hășdeu a combătut autenticitatea lui. În urmă însă, mai dând și dl pictor Bucevșchi unele lămuriri, dl Hășdeu a aderat și dsa la părerea colegilor sei. Din cele 7 procese verbale ale primelor ședințe din sesiunea generală, notăm discusiunea despre cronica lui Hurul. Mai mulți, cu dl Hășdeu, afirmară, că este apocrif; dl N. Ionescu susținú, că este autentic. Manuscrisul se va critica în secțiune.

✓ **Cununie română la Paris.** În săptămâna trecută s'a celebrat în biserica rusă din Paris căsătoria religioasă a dșorei Eva Calimachi-Catargi cu dl Basili. Biserica, precum scrie corespundintele „Binelui Publ.”, eră plină de mulțimea invitaților. Miresa, frumoasă și fericită sub marea-i vél alb, purta o minunată rochie de moire. Principesa Elena Cuza ținuse a merge în persónă pentru a aduce felicitatiunile sale părinților și tinérilor căsătoriți. Principesa Cuza eră însoțită de fiul seu Alesandru.

✓ **Societatea Petru Maior.** Apel! Subscriși în numele Soc. „Petru Maior” a junimei române din Budapesta, conform decisiunii Soc. noastre, facem apel la toți acei P. T. Domni, cari datoresc Soc. „Petru Maior” atât tace membrali restanțiali, cât și alte sume: se binevoiescă a-și satisface datoria dlor, cel mult până în 4 juniu st. n. a. c. pentru că în cazul contrar Soc. este decisă a luă alte mesuri pentru incassarea pretenșiunilor sale. Totodată cu acesta ocașiune rugăm pe acei P. T. Domni, cari au cunoștință despre Soc. junilor români din Kecskemét, ca să aibă bunătate a ne informa, că ore mai există acea Societate séu ba; și decă nu, atunci unde se află averea ei? fiind că conform unui act care-l avem la mână, Societatea „Petru Maior” e numită ca moștenitóre, în cazul desființării acelei Societăți. Budapesta 6 maiu 1882. În numele Societății „Petru Maior” *Demetriu Horvat* cassariul Soc. *Georgiu Ilea* secret. ca vpr subst.

✓ **Reuniunea română de cântări din Sibiiu** arangia joi în 11 maiu o excursiune în Dumbrava Sibiiului, cu care ocașiune corul esecută mai multe piese musicale. Apoi urmă joc.

✓ **Au murit:** *Dr. Dumitru Nedelcu*, medic în Budapesta și profesor la universitatea de acolo, la 27 aprile, în etate de 69 ani. — *Emilia Nicora* soția dlui I. Nicora judecător la tribunalul din Sătmar, la părintele seu Ioan Țeran protopreshbiter gr. or. în Lipova, mai lăsând în doliu pe fiica sa măritată după dl avocat Ioan Pop în Sătmar, și pe fiul seu student la facultatea juridică în Budapesta. — *Gralian Pop*, fost învățator, apoi jurasor, pretor și în anii din urmă notar cercual în Halmagiu, la 28 aprile, în etate de 51 ani, lăsând în doliu pe soția sa Maria, pe fiii Iuliu, Virgiliu, Eugenia, Tit, Laura, Alesandru și Irina, și numeroși consăngeni.

Cronica lumiei.

✓ **Asasinat politic.** La 6 l. c. s'a petrecut la Dublin un asasinat cumplit. Lordul Fr. Cavendish, care

fuse numit secretar de stat pentru Irlanda în locul lui sir Forster, și Thomas Burke, subsecretar de stat pentru Irlanda, se preumblau în numita seră, la ora 7, în Phoenix-Park, când o trăsură cu 4 oameni se apropia de ei; cei 4 săriră jos și se asvêriră cu pumnalele asupra lordului Cavendish și sir Burke, cari muriră după o luptă lungă; corpurile lor s'a găsit cribil ciot-pățite. Poliția n'a descoperit nici o urmă a ucigașilor. Vestea despre acest omor a produs o senzațiune neșpusă la Dublin și la Londra.

Dómna Balzac, văduva renumitului autor al „Comediei omenesci”, a murit în nóptea de 31 (12) aprilie, în urma unei bóle lungi, la Paris, în ospelul în care a murit și bărbatul seu și unde locuia dela mórtea lui. Dómna Balzac, născută Rzewuski, aparținea unei mari familii aristocratice poloneze. Trăise mult timp lângă ilustrul romancier mai înainte de a-i deveni soția, fapt care s'a îndeplinit tocmai în anul 1850, 15 Martie st. n. Șese luni după căsătorie, Balzac muri. După mórtea lui văduva trăi în ospelul din strada Balzac, nr. 12, în care și-a dat obștescul sfêrșit. Luase 'n căsătoria a dóua pe Balzac. În prima-i căsătorie se numia de Hanska, după numele bărbatului seu. Prin căsătoria cu Balzac, a adus acestuia o avere fôrte mare, cu care a scăpat pe romancier de marile și multele datorii în care erea îngropat.

Căsătoria trei Sarah Bernhardt. Vestita artistă francesă s'a căsătorit acum câteva zile la Londra cu dl Aristide Ambroim d'Amala, d'origină grecă. Unele diare francesse se întrebă decă acesta căsătorie este valabilă, căci nu s'a făcut nici o publicare în Francia. A dóua di după ceremonía ce s'a făcut în biserica St. André, Oxford street, cei doi soci au plecat în Spania. Dl d'Amala are 35 ani și a făcut parte din trupa dnei Sarah Bernhardt sub numele de Daria.

Sfêrșitul lumci. Un învățat físic german a constatat, că decă, printr'o cauză ôre-care, pământul s'ar opri într'un mod brusc, forța vitezei dobândită s'ar transformă îndată într'o astfel de căldură, în cât globul nostru și tot ce se găseșce pe el, creaturi viețuitoare și lucruri neînsuflețite, ar fi cu totul volatilizate în câteva secunde; universul ar fi redus în starea unei imense mări incandescente. Dar este mult mai probabil, că vieța după pământ se va fini prin frig, afară numai decă nu se va realisa părerea lui Herschell, după care întreaga noastră sistemă planetară, s'apropie, ca și sórele, din ce în ce mai mult de constelațiunea Orion: atunci într'o bună dimință, va avé loc o îngrozitoare ciocnire între toate aceste corpuri cereșci. În toate casurile genul omenesc pôte fi sigur d'a dispăre într'o di întocmai ca și când n'ar fi existat nici odată.

Fabrica Krupp are 439 căldări cu abur, 450 mașine cu abur d'o putere totală de 18,500 cai, 82 piulițe cu abur d'o greutate care variază între 100 și 50,000 kilograme, 1556 cuptóre, 25 locomotive, etc. Producțiunea anuală este de 130,000 tone oțel și de 26,000 tone fer. Fabrica întrebuințeză 15,700 lucrători.

Ghicitură numerică

de Circa.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.
Numele unui loc memorabil în Transilvania.

1. 13. 4. O parte principală a corpului omenesc.

9. 2. 11. 16. 14. Un publicist român.
3. 13. 11. 16. 2. Un nume femeiesc.
2. 4. 11. 15. 7. O lună a anului.
11. 16. 15. Séu apă curgătoare.
8. 12. 2. 7. 8. 2. O țără în Europa.
1. 2. 6. 8. 1. 5. 7. O fôie umoristică română.
9. 5. 11. 10. 12. 10. Se ține de botanică.
Terminul de deslegare e 25 maiu. Ca totdeuna, și de asta-dată se va sorti o carte între deslegători.

Deslegarea problemei de șac din nr. 15:

Alb.

1. c6—e7

2. a3—f3

3. f3—c3, d5 și matt.

Negru.

1. e4—d4

2. După plac.

Bine au deslegat-o dómnele și domnișórele: Emilia Onciu n. Ciavoșchi, Iconia Borca, Matilda Popa, Georgina Popa, Amalia Crișan, Silvia Tămășdan, Iosefina Popescu.

Premiul l'a căștigat dómna Emilia Onciu n. Ciavoșchi în Uzdin.

Cuția publicului.

— Responsuri la întrebările din nr. 9 al Familiei. —

1. **Atala.** Renumitul roman al lui Chateaubriand încă n'a apărut în traducere românescă înainte cu vr'o patru ani dl Adalbert Pituc, astăzi preot în Gașa, comitatul Arad, a publicat invitare de prenumerațiune la o traducere eșcută de dsa, dar aceea n'a apărut.

G. F.

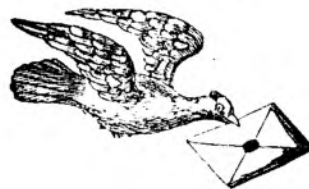
2. **Ypsilanty**, de origine grec, voind să elibereze pe greci de sub domnia turcescă, resculă mai întâiu pe moldoveni, însă ôstea sa perî aprópe de Drăgășani, ier el fugi în Austria, dar fu prins și închis pe șese ani la Muncaciu în Ungaria și muri ca om particular la Viena în 31 ianuarie 1828.

A. C.

3. **Adio la Bucovina.** Acesta poesie a repausatului Petrino s'a publicat și în Familia anul 1875 nr. 49.

Amalia B.

Poșta Redacțiunii.

Dlui M. P. in Iasi. Ráth Mór.

Viena. Celelalte, din considerațiuni politice, nu se pot. Tot ce veți trãmite publicabil, va fi bine primit.

Catra Blasi. Nu se admite.

Rebus. Nici unul nu e bun.

Judani. Vom întrebuiță din ele.

Homorog. Așteptăm împlinirea promisiunii, căci terminul a trecut.

Călindarul săptămânei.

Diua sept.	st. v.	st. n.	Numele sântilor și sêrbătorile.	Sórele resare	Sórele apune
Dumineca	1	14	Păr. Atanasie.	4 12	7 41
Luni	2	15	Muc Timoteu.	4 10	7 43
Martți	3	16	Mța Pelagia.	4 9	7 45
Mercuri	4	17	Mța Irina.	4 7	7 46
Joi	5	18	(†) Inualt. Dlui.	4 6	7 47
Vineri	6	19	Muc. Acaciu.	4 5	7 48
Sâmbeta	7	20	† Ap. și ev. Ioan.	4 4	7 50

Proprietar, redactor respunďător și editor: IOSIF VULCAN.

Cu tipariul lui Eugeniu Hollóșyin Oradea-mare. Strada principală nr. 274.